

43. Sou-san bambusz-éke

Sou-san hosang egy bambusz-éket tartott a kezében. Magasra tartotta, hogy a szerzetesek jól lássák, majd így szólt:

– Figyelmezzetek, szerzetesek! Ha ezt itt bambusz-éknek nevezitek, megtagadjátok a valóságot. Ha nem hívjátok bambusz-éknek, akkor viszont eltagadjátok aényt. No, szerzetesek, mondjátok meg, minek kell nevezni!

Kommentár

Ha tehát bambusz-éknek nevezitek, megtagadjátok a valóságot. Ha viszont nem nevezitek bambusz-éknek, akkor eltagadjátok aényt. A szavak nem használhatók, a hallgatás nem célravezető. No, mondjátok meg, de tüstént, minek nevezzük!

A bambusz-ék a magasban,
Élet-halál itt a tét,
Igen és nem egyaránt rossz:
Szent is menti életét!

A *Kapujanincs átjáró* a kong-anhoz készült jegyzete szerint „Sou-san Hszing-nien (926–993) Feng-hszüé tanítványa, ragadványneve Nien-ho (nien: „recitálni”, ho: „lótusz”), mert szerette idézni a Lótusz-szútrát.”

***

Ha a kong-ant lecsupasítva elemezzük, kizárólag a fő tételmondatra helyezzük a hangsúlyt („Ha ezt itt bambusz-éknek nevezitek, megtagadjátok a valóságot. Ha nem hívjátok bambusz-éknek, akkor viszont eltagadjátok aényt.”). Ekkor a kong-an értelmezhető úgy is, mint Sou-san kísérlete arra, hogy rávegyesse szerzetestársait az üresség, a *súnjátá* belátására és megértésére. Hiszen a bambusz-ék valójában *nem létezik*, mint ahogy a világ egyéb dolgai sem. Így ha valaki azt válaszolja, az egy bambusz-ék, nem mond igazat a súnjátá miatt. Ha viszont a felelet az, hogy nem nevezik bambusz-éknek – hanem vagy másnak, vagy nem is adnak választ –, akkor magát aényt tagadják meg, hogy amit ott látnak, annak a *neve*, a fogalom, amivel a látomást körülírjuk, a bambusz-ék.

A *kong-ant* és a hozzá fűzött kommentár prózai részét („A szavak nem használhatók, a hallgatás nem célravezető.”) együtt vizsgálva egy másfajta értelmezést is kaphatunk. Eszerint a beszéddel, a szavakkal nem lehet megragadni az igazságot, nem lehet leírni vele a világ rendjét, mert erre mindenkinek magának kell rájönnie elmélkedés – meditáció – útján, mindenkinek magának kell megértenie. Ugyanakkor az sem helyes magatartás, ha a kérdésfeltevő nem kap választ a kérdésére, hiszen a mahájána irányzat lényege, hogy az embereket hozzá lehet segíteni a megvilágosodáshoz, és ehhez az kell, hogy feleletet kapjanak kérdéseikre. Úgyszintén a szon hagyományban a mester és tanítvány kapcsolata is arra bizonyíték, hogy van, amikor segítség és válasz szükséges a tanuláshoz, a megértés megkönnyítéséhez.

Amennyiben a *kong-ant* a kommentár versével együtt értelmezzük, az „Élet-halál itt a tét” sor felfogható úgy is, mint lét és nemlét. A *pratítja-szmutpáda* szerint a dolgok önmagukban, függetlenül nem örökös létezők, viszont nem is nem-létezők, mindennek a létrejötte más okok összefüggésére és sorozatára vezethető vissza. Ezért arra a kérdésre, hogy ez most bambusz-ék-e vagy sem, „Igen és nem egyaránt rossz” válasz.

A *kong-anban* szereplő bambusz-ék tekinthető metaforának is. A *Kapujanincs átjáró* jegyzetei szerint a bambusz-ékre vonatkozó „kínai szó (*csu-pi*) második tagjának jelentése nem egyértelmű. A csan-tradíciók szerint ez rituális tárgy volt, két bambuszdarab V alakban összekötve, s ezt tartotta a tanításkor vagy új tanítvány fogadásakor kezében a mester.” Ha a bambusz-ék alatt magát a tanítást értjük, akkor Sou-san kérdése tulajdonképpen arra vonatkozott, hogy neki, a mesternek, mi is a tényleges feladata. Tanítani, rávezetni a tanítványokat a megvilágosodás ösvényére – amit elvileg nem tehet meg, hiszen mindenkinek magának kell megtalálnia a megvilágosodáshoz vezető utat; vagy ő nem tanít, mindössze „értelmetlenségeket” beszél – ami szintúgy nem igaz, hiszen pont azért tesz fel elgondolkodtató kérdéseket, melyek gyakran értelmetlennek tűnnek, hogy a tanítványokat elgondolkoztassa, és a hozzásegítse a buddhasághoz.

A *Kapujanincs átjáró* jegyzete továbbá azt az értelmezést kínálja – amellet, hogy megemlíti, a *kong-ant* az ún. szofisták paradoxonjai inspirálták –, hogy ha valaki válaszol a kérdésre, „óhatatlanul dualista álproblémába vész – a spontán cselekvés helyett, ami a csan vezérfonala.”

Forrás: *Kapujanincs átjáró – kínai csan-buddhista példázatok*. Ford. Miklós Pál. Békéscsaba, Helikon Kiadó, 1987.